

Asia: VN/31658/2024

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi eräiden tekoälyjärjestelmien valvonnasta annetun lain muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit hallituksen esitysluonnoksesta.

Jos organisaationne toimii tekoälyjärjestelmien markkina- ja valvontaviranomaisena, mitkä ovat näkemyksenne hallituksen esityksen luonnoksen 4.2.7. kappaleeseen ”Tiedonhallinnan muutosvaikutukset” organisaationne koskevan tiedonhallinnan osalta?

Hallituksen esitysluonnos koskee ennen muuta tekoälyn sääntelyn testiympäristöä (hiekkalaatikko) ja sen perustamista. Taustalla on EU:n tekoälyasetuksen 57 artikla, joka velvoittaa perustamaan kansalliselle tasolle ainakin yhden tekoälyn sääntelyn hiekkalaatikon, jossa tekoälyjärjestelmien toimintaa voidaan ns. testata. On kannatettavaa, että osana tuotteen markkinoille saattamisen prosessia tarjoajat voivat hyötyä viranomaisten ohjauksesta ja varmistaa järjestelmän asianmukaisuutta.

Valitussa mallissa esitetään perustettavaksi yksi kansallinen keskitetty hiekkalaatikko, jonne tekoälyjärjestelmien tarjoajat voivat hakea pääsyä ennen tuotteensa markkinoille saattamista. Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi esitetään testiympäristön perustamista, ympäristön toiminnan ylläpitämistä ja kokonaisuuteen liittyvästä yhteistyöstä vastaamista. Esitysluonnoksen mukaan pysyvässä hiekkalaatikossa olisi Traficomien johdolla mahdollista käsitellä noin 45–50 innovatiivista tekoälyjärjestelmää vuodessa.

Testattavien tekoälyjärjestelmien sekä sääntelyhiekkalaatikon toimivuuden kannalta on tärkeää muodostaa sääntelyhiekkalaatikon ja testauksen organisointi sellaiseksi, että osallistuminen testiympäristöön tukee ja nopeuttaa markkinoille pääsyä sen sijaan, että se hidastaisi prosesseja. Tämä on osaltaan resursointikysymys.

Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämien ja toteuttamien palvelujen sekä etuuksien saatavuudessa ja käytössä suuririskisten tekoälyjärjestelmien kehityksen, käytön ja merkityksen arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevina vuosina. Sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettävät suuririskisten tekoälyjärjestelmät tyypillisesti hyödyntävät laajasti käyttäjäorganisaation tietojärjestelmä- ja asiakas- ja potilasrekisterikohtaisesti tallentamia ja hallinnoimia asiakastietoja. Kansalliset testaamisen fasilitetit tulevat siten olemaan keskeisessä roolissa sosiaali- ja

terveydenhuollon korkean riskin käyttötapauksiin liittyvässä tekoälykehittämisessä sekä järjestelmien turvallisessa käyttöön ottamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuden osalta on keskusteltu myös vaihtoehdosta säätää keskeiset viranomaistehtävät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vastuulle. Perusteluina on käytetty mm. sitä, että THL toimii tällä hetkellä sote-tiedonhallinnan asiantuntijaviranomaisena Suomessa ja sen tiettyjä tehtäviä kuten asiakastietolain mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojärjestelmien olennaisten vaatimusten määrittely. On todennäköistä, että huomattava osa potilastietojärjestelmistä tulee sisältämään jatkossa yhden tai useamman suuririskisen tekoälykomponentin (/moduulin). On arvioitava huolellisesti se, että sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeet niin julkisen kuin yksityisenkin sektorin osalta pystytään täyttämään sujuvasti ja riittävällä osaamisella.

Kaiken kaikkiaan on tärkeää, että keskeinen viranomainen (esityksen mukaan Traficom) toteuttaa tehtävää tiiviissä yhteistyössä muiden asiassa toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Esimerkiksi tietosuojaviranomaisella tulee olemaan merkityksellinen rooli henkilötietojen käsittelyä sisältävien järjestelmien kehityksen vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa. Suomessa on erityisesti sote-alalla toimialakohtaista erityissääntelyä koskien henkilötietojen käsittelyä. On tärkeää varmistaa monipuolisen keskustelun kautta sekä lainsäädännön sallimia keinoja hyödyntäen sosiaali- ja terveysalalle riittävät mahdollisuudet pysyä kehityksessä mukana. Toimialaa ei tule tässäkään tapauksessa säädellä kansallisella tasolla yli asetuksen vaatimusten ja tiukemmin kuin muissa sääntelyn piiriin kuuluvissa maissa. Jatkovalmistelussa on syytä arvioida vielä sitä, miten sääntely suhteutuu muuhun kansalliseen sääntelyyn koskien henkilötietojen käsittelyä sote-alalla.

Tekoälyasetus priorisoi pk-yritysten ja startup-yritysten pääsyä tekoälyn sääntelyn testiympäristöihin niiden täyttäessä kelpoisuusvaatimukset ja valintaperusteet. Tästä periaatteesta on syytä pitää kiinni myös sosiaali- ja terveysalan osalta.

EU:n tekoälyasetuksen lähtökohta siitä, että pääsyn testiympäristöön tulee olla pk-yrityksille ja startupeille lähtökohtaisesti maksutonta, on perusteltu. Maksuttomuus madaltaa osallistumiskynnystä erityisesti pienemmille yrityksille, joilla on usein rajalliset resurssit ja suurin tarve saada ohjausta uusien sääntelyvaatimusten noudattamiseksi. Muidenkin tuottajien osalta on syytä arvioida maksullisuutta siten, että se ei heikennä testiympäristön hyödyntämistä ja sen käyttöä.

Perämäki Ulla
Hyvinvointiala HALI